

iDusidusi ni iVola ni Soqoni ni Bula vaKarisito kei na Cakacaka Vakaitalatala

NOVEBA 7-13

**IYAU MAI NA VOSA NI KALOU |
2 TUI 5-6**

**“Levu Era Tiko kei Kedaru Lailai Era Tiko
kei Ira”**

it-1 716 ¶4

Ilaisa

Vakabulai o Isireli Vei Siria. Ena gauna e veiliutaki kina o Tui Jorami e Isireli, e via ravuti Isireli o Siria. E vakavica vata nona vakasesea o Ilaisa nona inaki ca o Penietati na iKarua, e tukuna vei Tui Jorami na ka era via cakava na kai Siria. E nanuma o Penietati ni dua ena nona keba e liumuri tiko. Ia ni kila na vuna dina, e tala e dua na mataivalu ina koro o Tocani, e wavokita na koro na ose kei na qiqinivalu me lai kau mai o Ilaisa. (IYALOYALO, Vol. 1, t. 950) E domobula na dauveiqraravi nei Ilaisa, ia e masu o Ilaisa me dolava na Kalou na matana nona dauveiqraravi, “e raica! Sa oso wale ga na ulunivanua ena ose kei na qiqinivalu bukawaqa, era wavokiti Ilaisa kece tu.” Nira voleka mai na kai Siria, e masu o Ilaisa me yaco na kena veibasai, “Au kerea moni vakamatabokotaki ira na lewe ni matanitu qo.” E kaya o Ilaisa vei ira na kai Siria, “Moni muri au mai.” A sega ni tubera na ligadra o Ilaisa, e vakaraitaka qori nira sega ni mataboko dina, e vakasesei ga na nodra vakasama. Era sega ni kilai Ilaisa o koya e dodonu mera mai kauta, era sega tale ga ni kila na vanua e kauti ira tiko kina.—2Tu 6:8-19.

it-1 343 ¶1
mataboko

Na nodra mataboko na sotia ni Siria ena kerekere i Ilaisa, oya e vakasesei na no-

dra vakasama. Ke ra mataboko dina na mataivalu tauoko, ena vinakati mera tubeiri. Ia e volatukutukutaki ni a tukuna ga vei ira o Ilaisa: “E sega ni gaunisala qo, e sega tale ga ni koro. Moni muri au mai.” Era se rai tiko ga, ia era sega ni kila na ka era raica tiko. De dua na mataqali mataboko qo e kauta laivi o Jiova ni yaco i Samaria na mataivalu ni Siria. (2Tu 6:18-20) E rairai va tale ga qori na nodra vakamatabokotaki na tagane ni Sotoma, ni tukuni ena kena itukutuku nira oca sara ga na vaqara na matanikatuba nei Loti. Ia era sega ni rarawataka na ca ni matadra.—Vte 19:11.

NOVEBA 14-20

IYAU MAI NA VOSA NI KALOU | 2 TUI 7-8

“E Cakava o Jiova na ka e Segu ni Na-maki”

it-1 716-717

Ilaisa

Ni toso na gauna, e lako cake o Penietati na iKarua kei na nona mataivalu me viribaiti Samaria. E sega ni vaka e liu me lai ravuraru ga vakalekaleka. E ca sara na viribai qo ni tukuni vua na tui ni a kania e dua na marama na luvena tagane. O Tui Jorami e kawa nei Eapi “na luve ni daulaba,” e yalataka sara ga me vakamateti Ilaisa. Ia e sega ni yaco na nona bubului vakariri qori. Ni yaco yani o Jorami kei na nona turaganivalu ena vale ni parofita o Ilaisa, e kaya ni sa oti nona nuitaka na veivuke i Jiova. E vakadeitaka o Ilaisa vua na tui ni na levu na kakana ena siga tarava. E vakalialiai koya na turaganivalu ena ka e tukuna qori, mani kaya o Ilaisa: “O na raica sara ga e matamu ia o na sega ni kana kina.” E vakavuna o

Jiova e dua na rorogo me rogo yani ena nondra keba na kai Siria, era nanuma ni dua na mataivalu levu sa toso tiko yani. Era dro qai biu tu mai na kedra kakana kece. Ni rogooca na tui nodra dro na kai Siria, e lesikoya sara na turaganivalu me yadrava na matamata e Samaria. E mate e kea nira butubutuki koya na Isireli era sa walokai tu nira cici yani mera kauta na ka e tu ena keba. E raica na kakana na turaganivalu, ia e sega ni kania.—2Tu 6:24–7:20.

Vakekeli ena Vosa ni Kalou

it-2 195 ¶7

Cina

Ira na Tui ena Yatukawa i Tevita. Na Kalou o Jiova e lesi Tui Tevita me veiliutaki e Isireli. E vakaraitaka o Tevita ni iliuliu yalomatua qai liutaka vakavinaka na matanitu ena veidusimaki ni Kalou. E vakatokai kina me “cina e Isireli.” (2Sa 21:17) Ena nona veiyalayalti o Jiova kei Tevita me baleta na Matanitu, e yalataka: “Ena vakataudeitaki na nomu idabedabe vakatui me tawamudu.” (2Sa 7: 11-16) O koya gona, o ira na veiliutaki era basika ena yatukawa i Tevita vua na luvena o Solomoni, era vaka na “cina” e Isireli.—1Tu 11:36; 15:4; 2Tu 8:19; 2Ve 21:7.

NOVEBA 28-TISEBA 4

IYAU MAI NA VOSA NI KALOU | 2 TUI 11-12

“Totogitaki na Marama ca, Dau Via Rogo”

it-1 209

Acalaia

O Acalaia e vakataki tinana o Jesepeli, e uqeti watina o Jorami me cakava na ka ca ena mata i Jiova ena walu na yabaki e veiliutaki kina. (1Tu 21:25; 2Ve 21:4-6)

Me vakataki tinana ga, e nakita o Acalaia me vakamatei ira na sega ni cala. Ni mate o Esaia na luvena ivakarau ca ni oti e dua na yabaki nona veiliutaki, e vakamatei ira kece na kawa ni tui o Acalaia, vakavo ga na gonedramidrami o Joasi. E vunitaki koya na bete levu kei na watina, e nona nei o Joasi. E mani buli koya ga o Acalaia me ranadi me ono na yabaki, rauta na 905-899 B.G.V. (2Ve 22:11, 12) Era butakoca na luvena tagane na iyaya vakatabui ni valenisoro i Jiova, era qai cabora vei Peali. —2Ve 24:7.

it-1 209

Acalaia

Ni sa yabaki vitu o Joasi, e kauti koya na Bete Levu dau rerevaka na Kalou o Jioiata qai buli koya me tui. Ni rogooca o Acalaia na ka e yaco ya, e lako yani vakatotolo ena valenisoro qai kaya, “Na vere! Na vere!” E tukuna na Bete Levu o Jioiata mera kauti Acalaia ena taudaku ni lomanibai ni valenisoro me vakamatei ena vanua e dau curu kina na ose ina valenitui. E rairai iotioti ni kawa ni vuvale i Eapi o Acalaia. (2Tu 11:1-20; 2Ve 22:1-23:21) E yaco dina na ka e tukuni: “Ni na sega ni daro e dua na malanivosa i Jiova e cavuta o Jiova me cudruvi kina na vuvale i Eapi”!—2Tu 10:10, 11; 1Tu 21:20-24.

Vakekeli ena Vosa ni Kalou

it-1 1265-1266

Joasi

E toso vinaka nona veiliutaki o Joasi ena gauna kece e bula tiko kina na Bete Levu o Jioiata, e vaka na tamana qai dau vakasataltaki koya. E vakawati o Joasi ni yabaki 21, e rua na watina, e dua e vakatokai o Jiotani. Eso kina na luvena tagane kei na luvena yalewa. Ena sala qo e dei tale kina na

yatukawa i Tevita e basika kina na Mesaia, a vovoleka sara ni kawaboko.—2Tu 12:1-3; 2Ve 24:1-3; 25:1.

TISEBA 12-18

IYAU MAI NA VOSA NI KALOU | 2 TUI 16-17

“E Vakaiyalayala na Vosovoso i Jiova”

it-2 908 ¶5

Salimanisa

Qaqa vei Isireli. Ena gauna e veiliutaki kina o Tui Osia e Isireli (rauta na 758-740 B.G.V.), e ravuti Palesitaina o Salimanisa na iKalima. E qai nona dauveiqaravi o Osia me soli ivakacavacava vua e veiyabaki. (2Tu 17:1-3) la dua na gauna a sega ni solia na ivakacavacava o Osia qai kilai ni bukivere tiko kei Tui So e Ijipita. (Raica SO.) E mani vesuki Osia o Salimanisa qai viribaiti Samaria me tolu na yabaki, e bale na koro vakabai qori ra qai kau vakavesu na Isireli.—2Tu 17: 4-6; 18:9-12; vakatauvatana Ose 7:11; Isi 23:4-10.

it-1 414-415

Kau Vakavesu

E tautauvata ga na vuna erau kau vakavesu kina na matanitu o Isireli ena vualiku, e tini na kena yavusa kei na matanitu o Juta ena ceva, e rua na kena yavusa: ya nira biuta na sokalou savasava vei Jiova mera qarava na kalou lasu. (Vkr 28:15, 62-68; 2Tu 17:7-18; 21:10-15) E sega ni cegu nona talai ira nona parofita o Jiova me vakasalataki ira, ia era sega ni vakarorogo. (2Tu 17:13) E sega ni dua na tui e Isireli e tini na kena yavusa e vakaotia vakadua na sokalou lasu a tekivuna na imatai ni tui o Jerepoami. Na matanitu o Juta ena ceva e sega ni rogoca na ivakaro i Jiova, e sega tale ga ni vuli ena nodra kau

vakavesu na lewe i Isireli. (Jr 3:6-10) Toso na gauna era kau vakavesu na lewe ni matanitu ruarua qo, e sega ni vakadua ga, e vakavica vata.

Vakekeli ena Vosa ni Kalou

it-2 847

Samaria, Kai Samaria

Na imatai ni gauna e basika kina na vosa “kai Samaria” ena iVolatabu ni oti nona ravuti na matanitu e tini na kena yavusa o Samaria ena 740 B.G.V. E dusi ira na vaka-itikotiko ena matanitu ena vualiku ni bera ni ravuti, me vakaduiduitaki ira vei ira na vulagi era kau mai ena dua na gauna e muri ena so tale na vanua e vakarurugi vei Asiria. (2Tu 17:29) Kena irairai ni o ira na kai Asiria era sega ni kauti ira kece na lewe i Isireli, ni tukuni ena 2 Veigauna 34:6-9 (vakatauvatana 2Tu 23:19, 20) nira se tiko eso na Isireli ena vanua ena gauna e veiliutaki kina o Tui Josaya. Ni toso na gauna, na matavosa “kai Samaria” e dusia na nodra kawa o ira se vo tiko e Samaria kei ira era kauta yani na kai Asiria. E macala gona ni so vei ira e kawa ni vakawati veicurumaki. Toso na gauna, sa sema na matavosa qo ena veika vakalotu, sa sega ni matatamata ga se ka vakapolitiki. Na vosa “Samaria” e dusia e dua e lewe ni isoqosoqo lotu e laurai volekata na koro makawa o Sikemi kei Samaria, eso na kena ivakavuvuli e duidui sara mai na lotu vaka-Jiu.—Jn 4:9.

TISEBA 19-25

IYAU MAI NA VOSA NI KALOU | 2 TUI 18-19

“Era Saga na Dauveitusaqati Mera Vakamalumalumutaki Keda”

yb74 177 ¶1 Wase 2—Jamani

O ira na matayadra nei Itala era dau qase-qasetaka nodra lawakitaka e dua me saini ena fomu. Era dau saqati ira tale vakau-kaua nira sa saini oti ni vakatauvatani e liu. E vakadeitaka na tikina qo o Karl Kirscht: "Era lawakitaki ga vakalevu na iVakadina-dina i Jiova ena keba ni veivakararawataki. E nanumi ni na rawarawa kina mera saini. E dau tukuni me keimami cakava qori. Eso era saini, ia era qai sereki ni oti tale e dua na yabaki. Ena loma ni gauna qori era dau vakamadualaki e matanalevu vei ira na matayadra, e tukuni nira veidabui qai rerere. Era vakaukauataki mera taubale wavokiti ira na mataveitacini ni bera nira biuta na keba."

Vakekeli ena Vosa ni Kalou

it-1 155 ¶4 Daukelikeli

Me kena ivakaraitaki, e tukuni ena iVolatabu ni vakamatei Tui Senakaripi e Asiria e rua na luvena tagane o Etirameleki kei Saresa, e sosomitaki koya me tui e dua tale na luvena tagane o Esatoni. (2Tu 19: 36, 37) Ia e tukuni ena dua na itukutuku kei Papiloni, ena ika20 ni vula o Tipeci, e vakamatei Senakaripi e dua na luvena tagane ena vuaviri. Erau duavata kei na itukutuku qo o Berossus, e dua na bete ni Papiloni ena ikatolu ni senitiuri B.G.V. kei Nabonidus, na tui Papiloni ena ikaono ni senitiuri B.G.V. ni a vakamatei Senakaripi e dua ga na luvena tagane. Ia e kunei ena dua na gauna sa oti na vatu e ceuti kina na itukutuku me baleti Esatoni, e volai kina ni o Esatoni, e sosomitaki tamana o Senikaripi. E tukuna vakamatata ni rau talaidredre na tacina rau qai vakamatei tamadrau, oti rau dro. E tukuna kina o Philip Biberfeld ena

ivola *Universal Jewish History* (1948, Vol. I, t. 27): "E cala na itukutuku kei Papiloni, o Nabonid kei Berossus. E donu ga na itukutuku ena iVolatabu. E vakadeitaki qori ena itukutuku lalai kece e ceuti ena vatu me baleti Esatoni, e donu vinaka me baleta na ka e yaco qo ena ivolatukutuku me baleti Papiloni kei Asiria ni vakatauvatani kei na itukutuku e volai mai Papiloni. E bibi dina qo me dikevi kina eso tale na itukutuku ni gauna ya e sega ni salavata kei na itukutuku ni iVolatabu."

TISEBA 26—JANUERI 1

IYAU MAI NA VOSA NI KALOU | 2 TUI 20-21

"Veivuke o Jiova ena Vuku ni Masu"

g01 7/22 13 ¶4

Ena Yaga Vakacava Vei Au na Masu?

Ena gauna vakaivolatabu e saumi sara ga vakadodonu, se saumi vakacakamana na nodra masu eso era vakaraitaka na vaka-bauta. Me kena ivakaraitaki, ni rogoca o Tui Esekaia ni na takali ena vuku ni kena mate, e masuta na Kalou me vakabulai koya. E kaya na Kalou: "Au sa rogoca na nomu masu. Au sa raica na wainimatamu. Ia au na vakabulai iko." (2 Tui 20:1-6) Eso tale era qarava na Kalou era raica tale ga nona veivuke na Kalou ena sala qori.—1 Samuela 1:1-20; Taniela 10:2-12; Cakacaka 4:24-31; 10:1-7.

Vakekeli ena Vosa ni Kalou

it-2 240 ¶1 iVakarau ni Tautauvata

E rairai vakayagataki na ivakarau ni tau-tauvata me tara vinaka kina na vale se vakatovolei na kena kaukaua me maroroi. E parofisaitaka o Jiova ni na vakarautaki

Jerusalemi talaidredre ena ‘wa ni vakarau a dodoka e Samaria, vaka kina na ivakarau ni tautauvata e vakarautaki kina na vuvale i Eapi.’ E vakarautaki Samaria na Kalou, e raica ni ca se vakasisila o Samaria kei na vuvale nei Tui Eapi, erau vakarusai kina. O Jiova ena lewai Jerusalemi tale ga kei ira na kena iliuliu, ena vakaraitaka na nodra itovo ca qai vakarusa na korolevu qori. E yaco qori ena 607 B.G.V. (2Tu 21:10-13; 10:11) E tukuna o Aisea vei ira na dau tukutukuni ira qori kei ira na iliuliu e Jerusalemi ni sa voleka mai na gauna mera vakarusai kina, kei na ka e tukuna o Jiova: “Au na tauca na lewadodonu me wa ni vakarau kei na yalododonu me ivakarau ni tautauvata.” Na ivakatagedegede ni lewadodonu kei na yalododonu ena vakaraitaka o cei dina era sokaloutaka na Kalou kei ira na sega ni sokaloutaki koya, ena macala kina nodra vakabulai se vakarusai.—Ais 28:14-19.

